

Minderjarigen in de media?

**Tips voor
journalisten en
programmamakers**

“ De programmamaker liet de opnames zien aan alle gezinnen met de vraag of er nog iets veranderd moest worden. En als dat moest, zou ze dat nog aanpassen.
Leslie, 12 jaar ”

Inhoud

1	Informeert de minderjarige op zijn niveau	5
2	Vraag toestemming	6
3	Betrek er ouders en omgeving bij	8
4	Wees voorzichtig als anderen een minderjarige ter sprake brengen	9
5	Hou rekening met het recht op vergetelheid	10
6	Bewaak vrije meningsuiting, respect en waardigheid	12
7	Zorg voor ondersteuning	14
8	Wees bijzonder voorzichtig met kwetsbare minderjarigen	16

Bescherming en vrije meningsuiting

Kinderen en jongeren komen geregeld aan bod in de media. Ze geven hun mening over dagelijkse onderwerpen of zwaardere thema's, getuigen over hun leefsituatie of worden door hun ouders of andere volwassenen ter sprake gebracht. Ze doen mee aan spelprogramma's, shows of wedstrijden. Meestal zijn dat leuke of zinvolle ervaringen en zorgt de media-aandacht voor een bredere inkijk in de leefsituatie van minderjarigen.

Maar kinderen en jongeren voelen zich niet altijd fair behandeld door de media. Omdat ze bijvoorbeeld bij problemen van volwassenen onbedoeld mee in beeld komen. Of omdat gegevens uit hun privéleven publiek gemaakt worden. Of omdat ze achteraf negatieve reacties krijgen en niet goed weten hoe daarmee om te gaan.

In deze brochure staan tips voor journalisten en programmamakers. Ze gaat uit van de rechten en het belang van de minderjarige, zoals het recht op privacy en het recht om zijn mening te uiten.

Deze brochure is een initiatief van het Kinderrechtencommissariaat dat voortbouwt op de code van de Raad voor de Journalistiek, in het bijzonder de richtlijn over minderjarigen. Deze verdere vertaling is gebaseerd op meldingen bij onze Klachtenlijn en op gesprekken met kinderen die meewerkten aan verschillende programma's.

1 Informeer de minderjarige op zijn niveau

- Stel u duidelijk voor aan de minderjarige, en eventueel ook aan zijn ouders. Geef uw naamkaartje of andere contactgegevens. Geef duidelijke informatie in alle fasen: van de voorbereiding tot na de publicatie.
- Informeer de minderjarige op zijn niveau zodat hij bewust kan beslissen over zijn medewerking. Leg uit welk soort artikel of programma u maakt, en wat u van plan bent en verwacht in de verschillende stappen van uw werk. Bespreek samen de mogelijke invloed van zijn media-optreden op zijn leven, nu en later.
- Probeer verkeerde verwachtingen te voorkomen. Maak duidelijk dat niet alles wat de minderjarige zegt, overgenomen wordt. Zeg ook waar en wanneer uw artikel of programma gepubliceerd wordt. Komt het bijvoorbeeld ook op uw website, YouTube of Facebook?

“ De mensen van tv hebben me vooraf heel goed ingelicht over wat er ging gebeuren. Ze kwamen bij mij thuis en babbelden lang met mij. *Xenia, 7 jaar* ”

“ Ik was eigenlijk wel blij dat ik mijn verhaal kon doen. Dat ik toch weer op het rechte pad ben. Maar toen ik de titel boven het artikel zag, had ik er dik spijt van. Het kwam zo negatief over. *Steven, 16 jaar* ”

“ Ik wist op voorhand dat er video's op YouTube gingen komen en dat er reactie zou komen. Ze hebben me daarvoor gewaarschuwd en me ook begeleid. *Lode, 15 jaar* ”

2 Vraag toestemming

- Vraag duidelijk toestemming aan de minderjarige. Geef aan dat hij niet verplicht is om mee te werken. Vraag u af of de minderjarige bekwaam is om zelf te oordelen. Sommige minderjarigen zijn vroeger rijp dan andere. Ook het onderwerp en de emotionele betrokkenheid spelen een rol.
- Vraag in principe ook toestemming aan de ouders. In sommige gevallen kan de toestemming van een schooldirecteur, een jeugdleider of een sportcoach volstaan. Alledaagse onderwerpen kunnen meestal zonder toestemming.
- Toestemming van de ouders is extra belangrijk bij zware onderwerpen of lang lopende reportages of programma's. Overweeg een schriftelijke toestemming. Check bij die formats geregeld of de minderjarige nog akkoord gaat en zich nog herkent in het verhaal, want minderjarigen en hun context evolueren snel.
- Voorkom discussies achteraf en spreek bij zware onderwerpen of lang lopende reportages of programma's vooraf af of en hoe de publicatie aangepast of stopgezet kan worden als de minderjarige het niet meer ziet zitten.
- Geef bij voorkeur de mogelijkheid om het eindproduct voor publicatie na te lezen of te bekijken. Maak daar afspraken over.
- Vraag in principe ook toestemming voor foto's en video's waarin de minderjarige herkenbaar in beeld komt, maar zelf niets zegt.
- Wees alert als een minderjarige zelf contact met u opneemt. Misschien is hij gestuurd of wordt hij gebruikt door een volwassene en is een media-optreden niet in zijn belang?
- Gebruik interviews of foto's achteraf niet meer in een andere context.
- Kijk uit als u informatie overneemt van sociale media: het is niet omdat minderjarigen iets op sociale media zetten, dat ze daarmee ook in de krant, op de radio of op tv willen komen.

“ Ik getuigde over een geweldsituatie in een filmpje voor een studiedag over kindermishandeling. De volgende dag verscheen mijn verhaal met foto in een krant. Ik was kwaad omdat ik dat helemaal niet wou. Ik wou alleen maar op de studiedag getuigen. *Bram, 17 jaar* ”

“ De programmamaakster liet de opnames zien aan alle gezinnen met de vraag of er nog iets veranderd moest worden. En als dat moest, zou ze dat nog aanpassen. *Leslie, 12 jaar* ”

“ Voor een gevoelige reportage met kinderen, werd alles zorgvuldig voorbereid met ouders en leerkrachten. Het hele proces werd begeleid door twee zorgleerkrachten en het CLB, samen met de meester van de klas. Iedereen die bij de reportage betrokken was kreeg een preview, behalve de kinderen zelf. *Kinderrechtencommissariaat* ”

Een voorbeeld van een toestemmingsformulier?

www.kinderrechtencommissariaat.be/minderjarigen-en-media

3 Betrek er ouders en omgeving bij

- Ook al hebt u als journalist of programmamaker de steun van familie of vrienden, of hebt u de reacties van de omgeving niet in de hand, toch is het goed om er rekening mee te houden. Steun van ouders en omgeving is belangrijk voor minderjarigen, zeker als ze in de media komen.
- Spoor minderjarigen aan om vóór ze hun toestemming geven, samen met hun ouders of andere volwassenen na te denken over de invloed van hun media-optreden.
- Steun van de omgeving is extra belangrijk bij zware onderwerpen of lang lopende reportages of programma's. Betrek daar zoveel mogelijk de ouders en de omgeving bij. Een ouder, vriend, leerkracht of andere vertrouwenspersoon in de buurt kan veel betekenen bij een interview of opname.
- Raad minderjarigen aan om hun familie en vrienden vooraf op de hoogte te brengen, zodat die niet verrast worden door hun media-optreden.

4 Wees voorzichtig als anderen een minderjarige ter sprake brengen

- Hou rekening met het belang van minderjarigen als volwassenen ze ter sprake brengen zonder dat ze zelf aan het woord komen. Ook als uw bron betrouwbaar is en de informatie klopt, kan herkenbaarheid het belang van de minderjarige schaden. Vraag u af of herkenbaarheid relevant is voor uw berichtgeving.

“ In een artikel over de echtscheiding van een bekende persoon staat een passage over zijn minderjarige dochter. De Raad voor de Journalistiek oordeelde dat deze passage in strijd is met de journalistieke Code (artikel 23), omdat ze het meisje in haar privéleven schaadt en er geen argumenten zijn om haar in het artikel te betrekken. *Raad voor de Journalistiek, uitspraak 2014-03*

”

“ Mama en papa bespraken het eerst samen en dan vroegen ze aan ons alle drie of we het zagen zitten om in het programma te komen. Ik vond het wel tof om mee in beeld te komen. *Femke, 12 jaar* ”

5 Hou rekening met het recht op vergetelheid

- Minderjarigen en hun context veranderen snel. Als u iets na enkele maanden of jaren opnieuw publiceert, vraag u dan af of er een nieuwe toestemming nodig is. Een kind dat toen toestemming gaf, wil dat misschien nu niet meer. Een kind dat toen niet in staat was om over zijn toestemming te beslissen, kan dat nu misschien wel.
- Denk na over mogelijke risico's voor de minderjarige – zelfs als hij intussen volwassen is – bij herpublicatie of blijvende raadpleegbaarheid op internet. Breng hun heden en toekomst niet in het gedrang. Zeker minderjarigen hebben recht op vergetelheid.
- Geef bij archivering mee of en aan wie de toestemming gevraagd moet worden als iemand iets wil hergebruiken of heruitzenden.
- Licht de minderjarige in wanneer het artikel of programma opnieuw gepubliceerd wordt.

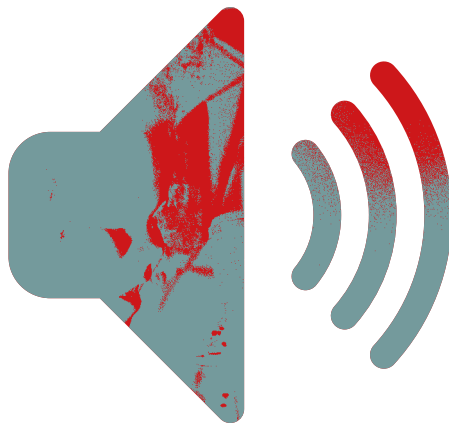

“Mama en ik dachten dat het maar één keer uitgezonden werd. Maar het is wel vier of vijf keer uitgezonden. Maar de programmamaakster heeft ons wel altijd gewaarschuwd wanneer het uitgezonden ging worden. Sara, 12 jaar”

6 Bewaak vrije meningsuiting, respect en waardigheid

- Geef minderjarigen de kans om hun mening te uiten en respecteer die mening. Maak duidelijk dat er geen goede en foute antwoorden zijn en stel u onbevangen op. Vis niet naar reacties of meningen die minderjarigen normaal niet zouden geven. Ga na of u de minderjarige goed begrepen hebt, toets uw indrukken of conclusies af.
- Overweeg altijd of het niet beter is om de minderjarige anoniem aan het woord te laten of onherkenbaar in beeld te brengen. Maak duidelijk dat dat kan.
- Niet alle minderjarigen hebben over alles een mening. Zoek minderjarigen die echt iets kunnen zeggen over uw onderwerp.
- Laat een minderjarige zichzelf niet te kijk zetten, ook niet met zijn toestemming.
- Vermijd tegelijk betutteling. Schat de minderjarige naar waarde en neem hem ernstig.

“ Als een vraag mij te moeilijk lag of als ik niet wou antwoorden, moest ik zeggen dat ik dat liever niet wou. *Joske, 13 jaar* ”

“ Ze vroegen mijn mening over euthanasie. Ik heb daar nog nooit over nagedacht. Dat ze dat vragen aan zwaar zieke kinderen, hé. Die kunnen daar tenminste op antwoorden. *Jolien, 15 jaar* ”

7 Zorg voor ondersteuning

- Maak duidelijk bij wie de minderjarige terecht kan met vragen, ook na publicatie.
- Zorg voor begeleiding van de minderjarige in zijn tijdelijke publieke status en zijn omgang met sociale media. Wees alert voor reacties op sociale media en overweeg bij gevoelige thema's om geen forum te openen of reacties van het publiek toe te laten.
- Zet extra in op begeleiding bij langdurige wedstrijdprogramma's en realityseries.
- Zorg voor een tolk bij anderstalige minderjarigen.
- Beloof geen beloning. Maak eventueel duidelijk dat u alleen de kosten vergoedt.

“Vanaf het begin was er een kinderpsychologe bij. We hebben drie kwartier met haar gepraat. Dat was een gesprek over de groeps sfeer, of er problemen zijn, of je je ergens niet goed bij voelt. Dat was een toffe madam. *Lies, 14 jaar*”

“ Er waren altijd vier vrouwen bij van de productie. Zij stonden altijd heel open. Als er iets was, vroegen ze wat er scheelde. Want ja, je leeft zo lang samen met die mensen en op den duur ken je ze goed en voelden ze direct aan als er iets was. *Sam, 15 jaar*

”

“ We maakten een Facebookpagina van ons programma. Die werd sterk begeleid en gestuurd vanuit de productie. Zij bepaalden samen met de kinderen wat erop kwam. *Een programmamaker*

”

8 Wees bijzonder voorzichtig met kwetsbare minderjarigen

Sommige minderjarigen zijn extra kwetsbaar. Ze vallen onder een maatregel van de jeugdrechter of doen vrijwillig een beroep op de jeugdhulp. Ze zijn slachtoffer of ze leven in een kwetsbare situatie. Bij kwetsbare minderjarigen verdienen alle tips extra aandacht.

- Ga na of de minderjarige in een kwetsbare situatie zit.
- Hou rekening met mogelijke schade doordat de minderjarige of de kenmerken van zijn kwetsbaarheid herkenbaar in beeld of ter sprake komen.

Minderjarigen die onder een maatregel van de jeugdrechter vallen

Een minderjarige die onder een maatregel van de jeugdrechter valt, mag volgens het Strafwetboek niet identificeerbaar zijn en niet herkenbaar in beeld komen. Wees alert als u vermoedt dat er een maatregel van kracht is en let op mogelijke signalen daarover van de minderjarige.

Herkenbaarheid kan eventueel wel als de berichtgeving volledig losstaat van de maatregel van de jeugdrechter en er op geen enkele manier naar verwijst (bijvoorbeeld een interview over een hobby). Het kan ook als politie, justitie of Child Focus zelf gegevens vrijgeven.

Ook minderjarigen die vrijwillig een beroep doen op jeugdhulp of die op een andere manier in een afhankelijke positie zitten, hebben er soms baat bij om niet in de media te komen. Zorg dat hun positie niet geschaad wordt door de berichtgeving.

“ Op de website van een krant stond een artikel over een verdwenen jongen van 16 die onder toezicht staat van de jeugdrechter. De persoonsgegevens van de jongen stonden online en ook dat hij wegliep bij het pleeggezin waar hij verbleef. Na onderzoek bleek dat geen enkele instantie een opsporingsbericht uitstuurde: Child Focus niet, het parket of de politie niet. De jongen was niet officieel vermist. De journalist handelde te snel en onzorgvuldig met weinig oog voor de privacy. Na contact haalde de journalist het bericht onmiddellijk van de website.

Kinderrechtencommissariaat ”

Een initiatief van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat is de Vlaamse pleitbezorger van kinderrechten, opgericht door het Vlaams Parlement.

Elke dag krijgt het Kinderrechtencommissariaat signalen van kinderen, jongeren en professionals. We bemiddelen, onderzoeken klachten en adviseren het beleid. Altijd met het oog op de goede naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen.

Signaleer ons gerust uw commentaar, uw nuttige tips en uw eigen praktijkervaringen

kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechtencommissariaat.be

Kinderen en jongeren die zich niet correct behandeld voelen, kunnen terecht bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. De Klachtenlijn onderzoekt klachten over onrecht tegenover kinderen en jongeren.

Tel: 0800 20 808
klachtenlijn@kinderrechten.be
www.kinderrechten.be

Foto's

© Koen Broos (met dank aan Justin, Isaac, Ella, Pauline, Jalissa en Lindsey)

Verantwoordelijke uitgever

Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, Leuvenseweg 86, 1000 Brussel

ISBN

9789077021323

Wettelijk depotnummer

D/2016/9680/1

Deze brochure staat ook online op www.kinderrechtencommissariaat.be/minderjarigen-en-media

Januari 2016

Vlaams
Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat
is een onafhankelijke instelling
van het Vlaams Parlement

